

Szakály Sándor

SZAKSZERŰEN ÉS HITELESEN – REVÍZIÓRÓL, IRREDENTIZMUSRÓL, TRIANONRÓL

Zeidler Miklós: *A revíziós gondolat*. Kalligram Kiadó, Pozsony, 2009, 390 oldal, 2990 Ft

Lehet-e és szükséges-e közel kilencven esztendővel a trianoni békediktátum után elfogulatlanul, szakszerűen, hitelesen írni mindazon történésekről, amelyek az ország megcsonkítását megelőzték és követték? Akár ezt a kérdést is felteheti az olvasó, amikor leteszi Zeidler Miklós immáron második kiadást megért, most javított, bővített formában közreadott kötetét.

A revíziós gondolat – adta munkája címéül a figyelmet azonnal a kötetre irányító mondatot Zeidler, s csak akkor jön rá az olvasó, hogy sokkal több mindenről kap hiteles és szakszerű állításokat, mint amire a címből következtethet(ne). A szerző ugyanis a történelmi Magyarország felbomlásának a bemutatásával indítja munkáját, amely felbomlást a Nagy-Trianon palotában aláírt békediktátum tett teljessé és visszavonhatatlanná. Minden, ami a békediktátum – Zeidler szóhasználatában: „békeszerződés” – után következett – kisebb határkiigazítások, fegyverrel és/vagy népszavazással visszaszerzett területek –, az már egy másik történet.

A könyv ennek az 1920 utáni „másik történetnek” adja valós és hiteles képét. Zeidler nem egyszerűen eseménytörténetet ír, hanem a történések bemutatása mellett részletesen és alaposan elemzi a revízió és az irredentizmus kérdését, tisztázza a fogalmakat és rámutat azokra a különbségekre, amelyek a revízió kérdésében a mindenkori magyar politikai élet szereplői esetében érzékelhetőek voltak, illetve bemutatja az egyes társadalmi, politikai csoportok sajátos viszonyát a revízióhoz.

Szinte mindenki számára világos és egyértelmű volt a szerző által vizsgált időszakban – 1918–1945 között –, hogy politikai elfogadtatásra, támogatásra Magyarországon az a politikus nem számíthat, aki nem áll „a revízió talaján” és nem hangoztatja a békeszerződés elfogadhatatlanságát. Talán ez volt az egyetlen olyan elem a két világháború közötti magyar politikai világban, amiben a politikai élet minden szereplője egyetértett. A miként, hogyan, mikor és mi módon – a sor folytatható lenne – azonban már különböző volt. A korszak legkiemelkedőbb politikusai – néhányan talán az államférfi jelzőt is kiérdemelnék – tisztában voltak azzal, hogy Magyarország lehetőségei erősen korlátozottak. Megfelelő külső támogatás nélkül a békeszerződés revíziója szinte elképzelhetetlen. Ezért is igyekeztek megragadni minden olyan alkalmat, amelyek segítségével a magyar elképzelésekhez támogatókat lehet „szerezni”.

Nem volt könnyű és nem is volt igazán sikeres ez a kísérlet. A különböző nagyhatalmak elképzelései az esetleges revízióról nagyon távol álltak a magyar vágyaktól. Így nem véletlen, hogy a revízió propagandisztikus hangoztatása került nem egy esetben előtér-

be. Zeidler Miklós helyesen mutat rá könyvében, hogy ezen propagandisztikus megnyilvánulások, lépések számos esetben zavarólag hatottak a hivatalos magyar külpolitikára.

A mindenkori kormányok támogatásával létrejött, de a kormány külpolitikai elképzeléseit felülírni kívánó szervezetek – Területvédő Liga, Magyar Nemzeti Szövetség Magyar Revíziós Liga, Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége stb. – önálló lépései számtalanszor okoztak zavart a „hivatalos Magyarországnak”, és a vezető magyar politikusok közül nem kevesen vélték úgy, hogy ezen szervezetek nem egy kampánya az ellenkező hatást váltja ki a megcélzott közönség körében. A megcélzottak pedig többnyire a különböző országok politikai, kulturális és gazdasági életének meghatározó szereplői voltak.

Természetesen voltak olyanok, akik Magyarország iránti szimpátiájuknak hangot is adtak. Ilyen személy volt a brit lord Rothermere, aki a korabeli magyar vélekedések szerint a legtöbbet tette azért, hogy Magyarország revíziós igényeit a világ megismerhesse. Zeidler alaposan és hosszan foglalkozik a brit sajtómágnás, lord Rothermere Magyarországot támogató tevékenységével, ami valóban ráirányította egy időben Magyarországra a világ közvéleményének a figyelmét, de a reményeken kívül Magyarország számára igazi lehetőségeket nem adott. A korabeli magyar sajtóban ezerszer megáldott lord megnyilvánulásai, anyagi támogatása természetesen jól jött Magyarországnak, de a magyar külpolitikai irányítói és meghatározó személyiségei érzékelték azt, hogy a brit mágnás őszintének tekinthető megnyilvánulásai még nem jelentik egyúttal Nagy-Britannia támogatását Magyarország számára a revízió kérdésében.

Zeidler helyesen mutat rá a revízió kérdésében érzékelhető hivatalos és nemhivatalos magyar álláspontok közötti különbségekre, mint ahogy nagyon jól ábrázolja és érzékelteti a magyar társadalom szinte minden csoportja számára megkerülhetetlen revízió jelentőségét. Ugyancsak fontos fejezete a kötetnek az irredentizmusnak a hétköznapi részét képező megjelenítése, annak az oktatás, a kultúra keretein belüli mindennapi „szerepeltetése”. Hősök és ünnepek, emlékezések és színművek. Mindezek beleágyazva a magyar külpolitikai elképzelésekbe, a megvalósíthatónak látszó revízióba.

Magyarország számára az 1930-as évek közepétől tűnt elérhetőnek a békediktátum előírásainak a felülvizsgálata, a vágyott országegyesítés valamilyen mértékű végrehajtása. Ennek a bekövetkezte reálisan azonban csak az önálló magyar elképzelések feladásával látszott elérhetőnek. A nyugati nagyhatalmak – értsd Franciaország és Nagy-Britannia – felé tett korábbi magyar lépések sikertelensége egyértelműsítette: az ő támogatásuk megnyerése reménytelen. Az ország így kénytelen-kelletlen a kialakulóban lévő német–olasz szövetséghez közeledett. Ez pedig a végeredményt tekintve végzetesnek bizonyult. A Felvidék, Kárpátalja, Észak-Erdély és a keleti országrészek, majd a Délvidék visszatérése az ország egészét mérhetetlen örömmel töltötte el, míg a politikusok közül nem kevesen – Teleki Pál, Bethlen István stb. – úgy vélték: a lehetőségért és a támogatásért fizetni kell. Teleki kísérlete, hogy megmaradjon az ország valamilyen formában a brit politika jóindulatában, kudarcot vallott. 1941. április 2–3-ának éjszakája csak a végső konklúzió levonását jelentette a miniszterelnök számára. Amiért több mint húsz éven keresztül küzdött – a revízió megvalósulása –, részben valósággá vált, de mindezt úgy sikerült elérnie, hogy az egyúttal Magyarország „halálát” is jelent(het)i.

Zeidler Miklós könyve gyakorlatilag az 1918 és 1945 közötti magyar külpolitika történetének sajátos megrajzolása. A szerző az irredentizmus és a revíziós elképzelések tükrében és azoknak a lehetőségei között mutatja be a magyar külpolitika lépéseit. Kritikával figyelve és illetve azon lépéseket, de nem feledkezve meg mindazon lépésekről, amelyek elismerésre méltóak. Jól érzékelteti azt a kettős nyomást, ami alatt a magyar politikai élet szereplői a revízió kérdésében álltak, s azokat a lehetőségeket, amelyek behatárolták az önálló magyar lépések megtételét.

A kérdés ilyenkor az, hogy vajon lett volna-e jobb lehetőségük, nagyobb játéktérük azoknak, akik 1919 és 1945 között Magyarországot irányították. Megválaszolhatatlan kérdés, hiszen az utókor ismeretével és lehetőségeivel a múltban már nem lehet élni. Akkor Magyarország meghatározó politikusai így döntöttek, és döntésük kihat napjainkig.

Zeidler munkájának nagy érdeme, hogy abban a szerző – a napjainkban oly divatos érzelmi megközelítések helyett – a tényekre alapozva fogalmazza meg véleményeit, szembesíti az olvasót az egykori állításokkal, legyenek azok akár szimpatikusak, akár ellenszenvesek a számunkra. Összevetései a visszacsatolt/visszatért területekkel kapcsolatban igen hasznosak, főleg a gazdasági és a nemzetiségi viszonyokat tekintve. Nem egy esetben utal arra, hogy mennyire nem váltak valóra azon elképzelések, amelyek a visszatért területek nemzetiségi lakói számára vonzóbbá tehetnék volna Magyarországot, mint a korábbi hazát.

Zeidler Miklós könyve megírásához hatalmas mennyiségű levéltári forrást és könyvészeti anyagot használt fel. Szinte nincs olyan munka, amely a kötet témáját érintené s nincs ott a jegyzetekben vagy a felhasznált irodalom és források között. Mindez alapos és felkészült történészre vall, s Zeidler Miklós ilyen tudós. Eddigi köteteihez hasonlóan, e munkájában is a hitelességre törekvés és a szakszerűség irányította tollát – vagy inkább a számítógépének billentyűzetét –, s ezzel a kötet valamennyi olvasója csak nyert, hiszen hiteles és valós képet kap a revízió és irredentizmus magyarországi történetéről; az összképet pedig a néhány apró sajtóhiba, elírás nem zavarja meg. Külön értéke a könyvnek a jól összeállított képmelléklet és térképvázlat összeállítás. Utóbbi segítségével talán első ízben szembesülhetünk azzal, hogy egykoron hány és kik által megfogalmazott területi revíziós elképzelés került papírra, s ezek közül melyik tett volna lehetővé reálisabb és hitelesebb döntéseket Trianonban. A döntések azonban nem ezen térképek és adatok alapján születtek, hanem többnyire nagyhatalmi érdekek és azt megelőző szomszédi igények alapján.

A szerző könyve – amint már utaltam rá – a korábban megjelent (és egykori PhD-értekezésére épült) munkájának jelentősen bővített, javított kiadása. Remélem, hogy lesz utánnomása vagy újabb kiadása a kötetnek. Fontos lenne ugyanis, hogy minél többek kezébe eljusson határainkon innen és határainkon túl egyaránt. Trianonról, revízióról, irredentizmusról lehet így is írni: szakszerűen, hitelesen, elkötelezetten, érthetően!